

פרשת פי תצא

צורה תעשה לתורה – פי תצא

פי תצא למלחמה על איביך... ושבית שביו – מדוע לא ושבית שביו?

פרשתנו נקראת תמיד בחודש אלול. מבין כל הפרשות שבתורה, פרשת תצא מחזיקה בשיא של מספר המצוות המופיעות בה, מתוך תרי"ג המצוות שניתנו לנו בתורה. פרשתנו פותחת בפסוק "פי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו". ויש מקום למספר שאלות, אליהן מתייחסים המפרשים. המילה 'פי' היא אחת מהמלים שניתן לייחס להן בתורה נמספר משמעויות ומשמשת לדברי חז"ל לארבע משמעויות: אם, כאשר, שמא ומכיוון. מהו אם כן, פשרה של המילה 'פי' הפותחת את פרשתנו? ומדוע בפתיחה מוזכר האויב בלשון רבים (איביך) ומייד בהמשך, משתנה ההתייחסות לגביו ועוברת ללשון יחיד (ונתנו, שביו)? לאן נעלמו שאר האויבים? ומדוע מוגדרת היציאה למלחמה "על איביך", ולא "באיביך"? הדברים שהמנצח לוקח לעצמו מן המנוצח קרויים 'שב' והם הפוכים להיות שביו של המנצח. מדוע איפוא כותב משה רבינו "ושבית שביו", במקום "ושבית שביו", כפי שנכון היה לכתוב, לכאורה?

על דרך הפשט, מדובר במצב תיאורטי של אם תצא למלחמה, וגם תנצח את האויב, וגם תשבה ממנו שבי וגם תראה אשת יפת תואר, כי אז עליך לפעול כפי שמצווה אותך התורה. בפירוש אחר על דרך הדרש, מגלה לך הכתוב שאם תקבל החלטה נבונה, ותקדים ותצא למלחמה על אויבך (גשמי או רוחני), עוד בטרם יתמקם בשטחך (אקטואלי מאוד), אזי תזכה לא רק לגבור עליו, אלא גם לשבות ממנו שבי, כי מלחמת מנע, עדיפה על מלחמת מגן.

כדי שנוכל להשיב על דרך פנימיות, עלינו להבין תחילה מהו אויב, ולשם כך עלינו לעלות קודם לשורש המילה – א.י.ב. אם נחפש כדרכנו, אחר המופע הראשון בתורה, של מילה הנגזרת משורש זה, נגלה אותו בקללה המוטחת בנחש, לאחר חטא עץ הדעת, ו"אויבה אשית בידך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה". מהו טיבה של אויבה זו? מה מייחד אותה, לעומת השנאה למשל, ומדוע קיבלה שם זה דוקא? הרש"ר הירש נוטה להסביר שהאויבה מייצגת שנאה עזה המביאה עימה רצון לריחוק עד כדי ניתוק מהאויב, כמו שאי בודד שכמו "נשכח" בלב ים, מרוחק ומנותק מהיבשת.

אם נחלק את המילה 'אויבה' לשתי הברות, נקבל אי-בה. המילה 'אי' משמשת לא רק במשמעות של יבשה המוקפת מים, אלא גם במשמעות של שלילה וחסרון. משמעות זו באה לידי ביטוי בלשון משנה, בצירופים כמו "אי אפשר", "אי אפשרי", "אי אפשרי", צירופים הנפוצים מאוד גם כיום. אך גם בתנ"ך ניתן לגלות משמעות כזו בדבריה של כלתו ההרה של עלי, הכהן הגדול. היא מתבשרת לפתע שלש בשורות קשות, על הילקחו של ארון-הברית בשבי פלשתים, על מותו של בעלה בקרב, ועל פטירתו של חמיה מתאונה, בעקבות ה"חדשות" המרות ששמע. הבשורה הקשה "מכריעה" אותה ללדת, ובטרם מותה "ותקרא לנער אי כבוד לאמר גלה כבוד מישראל אל הלקח ארון האלקים ואל חמיה ואישה".

השלילה והחסרון הצפונים במילה אי, זו משתקפים גם במילים הפותחות בהברה 'אי', כמו איד – שמשמעותה צרה או אסון ("שמחה לאיד"), או במילה אין המדברת בעד עצמה. הצגת החיסרון המובעת באמצעות קידומת זו באה לידי ביטוי במילות השאלה הבאות, המחפשות אחר החסר, אי (אי זה) איך, איפה. תחושת האויבה מצידו של אדם למשנהו כמו מובעת במילה עצמה אי-בה, כאשר הוא אינו מוצא בה, בתחושה כלפי העומד מולו, כל חיוב, מלבד שלילה וחסרון. הוא מרגיש שקיזמו של האויב, ובסביבתו בפרט, כמו מחסיר מעצמו ומסכן אותו. השנאה היא תחושה שאדם נושא בדרך כלל בקירבו, אך אינו מביא אותה לידי ביטוי בגלוי. מה שאין כן באויבה, המביאה לידי מעשה. כאשר אנו רואים לפתע נחש (המסמל את שורש האויבה), מתעוררות בנו באופן אינסטינקטיבי, סלידה ורתיעה לאחור, אויבה שהופכת לאחר התעשתות, לרצון מוחשי לפגוע באויב ולחסל אותו, "הוא יטרףך ראש". האויבה אל הנחש היא לא רק בשל הסיכון לחייו של מי שהוכש על ידו. החטא שנגרם בעטיו של הנחש, גרם לקיצור חייו של האדם, בהחסירו ממנו את האפשרות לחיות חיי לנצח ("פי עפר אתה ואל עפר תשוב").

כעת ניתן להסביר את היציאה למלחמה על דרך החסידות. וכפי שמסביר הרבי מליובאוויטש, "בהווה דיבר הכתוב", במציאות שעליך להתמודד איתה בחיי היומיום. נשמתך הרוחנית והזכה ירדה מלמעלה, מעולם רוחני ומואר, לעולם הזה הנמוך והחשוך, אל תוך הגוף הגשמי והחומרי. בירידה זו צפונה מטרה אלוקית ועל נשמתך למלא אחר הייעוד שנקבע לה עוד בהיותה למעלה, בגדר "סוף מעשה במחשבה תחילה". הכתוב מגלה לך "פי תצא למלחמה", במשמעות של מכיוון שסופך שתצא למלחמה על איביך. ומי הם איביך? כמו הנחש, נשוא האויבה הראשון, שניסה לפתות את חוה, כך גם כאן מדובר ביצר הרע השוכן בנו ובפיתויים שונים המתעוררים בתוכנו. ממבט ראשון ההתמודדות נראית כמשימה קשה מאוד, מול כוחות מרובים ומצוידיים היטב, במגוון של מראות וצלילים, טעמים וניחוחות, יצרים ותשוקות. ואתה שואל את עצמך "כיצד אוכל לעמוד בפניהם?"

שאלה דומה ו"כבדה" נשאלת אודות ארון העדות בו הושמו, בין השאר, לוחות הברית השניים ושברי הלוחות הראשונים (העשויים מאבן ספירינן כבדה). ארון הזהב (משקלו הסגולי של הזהב הוא פי שלש לערך מזה של הברזל), על תוכנו,

שקל למעלה משמונה טון (לפי תחשיב שמציג הרב אליהו כי-טוב). יוצא איפוא שהנטל על כל אחד מנושאי היה **למעלה משני טון**. וכיצד "עמדו" בכך הלויים בני קהת (וגם הלכו) במסעיהם במדבר? התשובה לכך היא שהארון, **נשא** למעשה את **נושאי**. ואכן, מלכתחילה אין לו לאדם את הכוח לשאת בעול. אך כאשר האדם אומר לעצמו, "הקב"ה הרי ציווה אותי לשאת בעול, והוא הרי זה שברא אותי ומכיר אותי לפני ולפנים, וגם את יכולתי. לכן, אם הוא ציווה אותי, עלי לנסות לפחות, ואם לא יצלח בידי, אני את השתדלותי עשיתי, ואי אפשר לבוא אלי בטענות". ועד כמה הוא עשוי למצוא את עצמו מופתע, כשיגלה שהוא אכן מצליח ואף נושא בעול. וכפי שקובעת אימרה חסידית, כי דווקא קבלת עול מלכות שמים, למרות "העובדות הגלויות" המלמדות לכאורה על העדר היכולת, היא היא הנותנת ליהודי את הכוח, לשאת בעול.

התשובה ליוצאים למלחמה פשוטה אף היא. הקב"ה אינו מעמיד את האדם בניסיון, אלא אם כן הוא יכול לעמוד בו. **לעולם** הזה, **להעלם** וההסתר הזה, משמע שיכול תוכל לו. ברגע שאתה מחליט לצאת למלחמה, אתה כבר "**על איבך**", יש לך כבר יתרון על פניהם. ורק אז, אחרי שאתה יוצא למלחמה, אתה מגלה שבעצם לא מדובר באויבים רבים, אלא בפנים שונות של אותו היריב, הפושט צורה ולובש צורה. לכך אולי רומז הנחש דוקא, המשיל ומחליף את עורו. את היצר הרע השוכן בך, אינך יכול **לשנות**, כי אין לך בו אחיזה, וגם ממנו אינך יכול לשבות מאומה, כי אין לו "רכוש" משלו. כל מה שאתה זוכה ושווה ממנו, זה בעצם מה שהוא הצליח לשבות ממך בעבר, "**ישבית שבינו**". ומה אתה מגלה שם בשביה? כל מיני כוחות, כישורים וכלים שהיו בך מאז ומתמיד, כוחות נפשיים שהוא ידע כיצד לכסות ולהסתיר עליהם, עד כדי שלא היית מודע לקיומם, או שהוא הסית אותך לבזבז אותם על פעילויות סרק, כדי להסיח את דעתך מהעיקר.

לכן רש"י מאיר את עינינו בכתבו ש"במלחמת **הרשות** הכתוב מדבר". למילה '**רשות**' שתי משמעויות שונות, המשקפות שני צדדים אפשריים בפירושו של רש"י. מחד גיסא, נתון הדבר **לבחירתנו**, **לרשותנו**, יש לנו את **הרשות** להחליט ולבחור. לשם כך עלינו להקדים ולאמץ את עצת התורה, "**כי תצא**". רק יציאה שלנו החוצה מתוך השיגרה, והסתכלות בקורתית שלנו על עצמנו מבחוץ, תתן לנו מנוף, כדי לעלות ולהתעלות. מאידך גיסא, מדובר "במלחמת **הרשות** (שלטון)", במלחמת **השליטה** על הגוף, על הגשמי והחומרי. כתוצאה של אותה יציאה למלחמה יתקיים הכתוב "ונתנו ה' אלקיך **בְּיָדך**", דהיינו, שבמקום שתהא אתה **נשלט** על ידו, תהא אתה **השולט** בו. כל השאלה היא, לאיזה כיוון לתעל את המשאבים והכוחות. על פי היהדות, אין בעולם הזה כל משמעות לרוחניות, שאינה מלווה בעשייה גשמית וחומרית. ניתן לעשות ולהשיג הרבה באמצעות הגוף, בעשיית המצוות, ההופכת למעשה, חומר לרוח.

אין לנו מה להלין על "**הצד האחר**" (היצר הרע), שהרי הוא ממלא את תפקידו באמונה, על הצד הטוב ביותר. הוא מציע לנו **לבלות** היום, וכמה שיותר – יותר טוב, "**בילוי עכשיו!**" וטעמו עימו, פשוט ומובן, "כי מי יודע מה ילד יום?". מה פשרו ושורשו של **הבילוי**? השורש הוא **ב.ל.ה**, שורש המעורר אסוציאציות לא נעימות כמו **בלות** ואובדן הכושר לתפקד (נעליים **בלות**, בגדים **בלויים** וכיו"ב), של להישאר **בלי** החפץ **המתבלה**. כיצד זה מתיישב עם **הבילויים** הנוצצים התוססים והקורצים? אחד הדברים שהביאו לנפילתה של הקיסרות הרומית, היתה הגישה, שאף זכתה אצלם למטבע הלשון "לחם ושעשועים". כדי להחזיק ברסן השלטון ללא עוררין, וכדי לצמצם את הסיכויים למרי ולהפיכה, סיפקו השלטונות לתושבים את כל מחסורם החומרי ("לחם"), וגם שעשועים לא חסכו מהם. ברור, שאילו היה להם, לתושבים, עודף פנאי להתבוננות רצינית על המציאות, למחשבה מעמיקה ולשיקול דעת, הם היו מוצאים לנכון לבדוק את הכללים על פיהם חיו, ולחפש לעצמם חלופות מתוקנות יותר. הכללים לא השתנו מאז, וכמו אז כן כיום, הזמן הפנוי עדיין מפחיד את הציבור. האדם כמו חושב לו בתת-מודע, "עלי למצוא את הדרך **לבלות** כל שעה פנויה, לגרום לה **להזדקן** (**לבלות**) מהר, מבלי שארגיש כיצד היא עוברת. אחרת, עלול אני להיקלע למחשבות מביכות על מהותי, על מהות חיי ולשאול שאלות "מסוכנות" כמו מהן מטרותי? מה המשמעות של מעשי? ועוד. בשעה שאדם צופה בסרט או בהצגה, הוא **אינו חי** את המציאות האמיתית של אותו הרגע, אלא איזושהי מציאות דמיונית אחרת. **ובמקום** בו משוטטת מחשבתו של אדם, שם הוא מצוי. ויש בהחלט מקום לשאול, האם אין בכך משום **בריחה**?

זכינו, והשבת אנו מצויים כבר בעצמו של חודש '**אלול**'. אחד הפירושים לשמו של החודש, בא מהלשון הארמית. אונקלוס מתרגם את השורש **ת.ו.ר** (=לחפש, אחר יתרון) בלשון הקודש, לשורש **א.ל.ל** בארמית. דבר זה מלמד על המשמעות הצפונה בחודש זה, וכשמו כן הוא. חודש **אלול** הוא החודש האחרון בשנה, החודש בו נכון **לחפש את עצמנו**, את הנשמה שבנו, ולעשות מאזן שנתי בו נבחן עד כמה אנו מחוברים למהות קיומנו עלי אדמות. חודש **אלול** הוא גם החודש שלפני ראש השנה, היום בו נברא האדם, ותמיד יש במועד כזה, מקום לשיפור המאזן.

דבר חסידות

מעלה היא מעלה (יתרון), כשהיא מביאה לעלייה ולהתעלות. כשנשארים בה – היא הופכת לחיסרון.

(ליקוטי דיבורים - אדמו"ר הרי"צ)

(הערה: מעלה היא גם מדרגה)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ס / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 0525-699-691